

Claudia Piñeiro

Het kwaad van Elena

Vertaald door Mariolein Sabarte Belacortu

SIGNATUUR

2010

1

Het gaat erom de rechtersvoet op te tillen, een paar centimeter-tjes van de grond, hem in de lucht voorwaarts te bewegen, net genoeg dat hij voorbij de linkervoet komt, en hem daar, ongeacht of de afstand klein of groot is, op de grond te zetten. Dat is eigenlijk alles, denkt Elena. Zij denkt, maar al geven haar hersenen opdracht tot beweging, haar rechtersvoet beweegt niet. Hij gaat niet omhoog. Hij gaat niet voorwaarts door de lucht. Hij gaat niet weer naar beneden. Hij komt niet in beweging, niet omhoog, niet voorwaarts en niet omlaag. Alleen dat. Maar hij doet het niet. Dan gaat Elena zitten en wacht. Thuis in de keuken. Ze moet de trein naar Buenos Aires halen die om tien uur vertrekt; aan de volgende, die van elf uur, heeft ze niets meer, ze heeft om negen uur haar pil ingenomen en dus denkt en weet ze dat ze de trein van tien uur moet nemen, kort nadat het medicijn ervoor heeft gezorgd dat haar lichaam gehoor geeft aan het bevel van haar hersenen. Klaar. Niet die van elf uur, dan is het effect van de pil al bijna helemaal verdwenen en zit ze er weer net zo bij als nu, maar dan zonder hoop dat de levodopa zal werken. Levodopa heet het spul dat door haar lichaam moet circuleren zodra de pil is opgelost; die naam kent ze al een tijdje. Levodopa. Zo werd het tegen haar gezegd, maar ze schreef het zelf op een papiertje, want ze wist dat ze het handschrift van de dokter niet zou kunnen lezen. De levodopa moet door haar lichaam circuleren, dat weet ze. Daar zit ze nu thuis in de keuken op te wachten. Wachten is het enige wat ze voorlopig kan doen. Ze somt straten op. Ze noemt uit haar hoofd straatnamen op. Van het begin tot het eind en van het eind terug naar het begin. Lupo, Moreno, 25 de Mayo, Mitre, Roca. Roca, Mitre, 25 de Mayo, Moreno,

Lupo. Levodopa. Er liggen maar vijf blokken tussen haar huis en het station, dat is niet zo veel, denkt ze; ze noemt de namen van de straten die ze over moet steken op en wacht. Vijf. Ze krijgt het nog niet voor elkaar met haar moeizame gang, maar ze kan wel in stilte de namen herhalen. Vandaag wil ze niemand tegenkomen. Niemand die naar haar gezondheid informeert of die haar te laat condoleert met de dood van haar dochter. Elke dag is er wel iemand die niet bij de dodenwake of de begrafenis kon zijn. Of het niet durfde. Of het niet wilde. Als er iemand sterft zoals Rita is gestorven, voelt iedereen zich geroepen om naar de begrafenis te gaan. Daarom is tien uur geen goed tijdstip, denkt ze; om bij het station te komen moet ze langs de bank, en vandaag worden de pensioenen uitbetaald, dus dan komt ze vast wel een buurman tegen. Wel meer dan een. Hoewel de bank pas om tien uur opengaat – precies op het moment dat haar trein het station zal binnenrijden en zij met haar kaartje in haar hand naar de rand van het perron loopt om in te stappen – weet Elena dat er al gepensioneerden in de rij zullen staan, alsof ze bang zijn dat er alleen geld is voor de mensen die het eerst zijn gekomen. Ze zou de voorkant van de bank alleen kunnen omzeilen door om te lopen, maar dat zou parkinson haar betaald zetten. Dat is de naam. Elena weet al een tijdje dat ze zelf geen zeggenschap meer heeft over bepaalde lichaamsdelen, zoals haar voeten. Daar heeft hij het voor het zeggen. Of zij. Ze vraagt zich af of ze parkinson met hij of met zij moet aanspreken. De eigennaam klinkt haar mannelijk in de oren, maar het is en blijft een ziekte en het woord ziekte is vrouwelijk. Net als het woord ellende. En veroordeling. Daarom besluit ze haar ziekte met Zij aan te spreken, want als ze eraan denkt, denkt ze: Die vuile ziekte, die hoer. En een hoer is een zij, geen hij. Als u me dat lelijke woord vergeeft, zegt ze. Zij. Dokter Benegas heeft het haar al vaak uitgelegd, maar Elena begrijpt het nog steeds niet helemaal; ze snapt wel wat ze heeft, want dat zit in haar lichaam, maar sommige woorden die de dokter gebruikt begrijpt ze niet. De eerste keer was Rita erbij. Rita, die nu dood

is. Hij vertelde hun dat bij parkinson de cellen in het zenuwstelsel afsterven. Dat woord viel slecht bij moeder en dochter: afsterven. Dokter Benegas had het vast in de gaten, want hij probeerde het hun direct uit te leggen. Een ziekte in het centrale zenuwstelsel, zei hij, die enkele cellen zodanig degenerereert of muteert of verandert of wijzigt dat ze geen dopamine meer aanmaken. En zo leerde Elena dat, wanneer haar hersenen het bevel 'lopen' geven, dit haar voeten alleen kan bereiken als de dopamine het erheen brengt. Als een koerier, dacht ze toen. Dus de parkinson is een Zij en de dopamine de koerier. En de hersenen zijn niets, denkt ze, want haar voeten luisteren niet naar ze. Als een afgezette koning die niet in de gaten heeft dat hij niet langer regeert. Als de keizer zonder kleren uit het sprookje dat ze Rita altijd vertelde toen ze klein was. Afgezette koning, keizer zonder kleren. En nu is daar ook nog Zij, niet Elena, maar haar ziekte, en de koerier en de afgezette koning. Elena herhaalt de namen zoals ze eerder die van de straten tussen haar huis en het station herhaalde; de namen delen het wachten met haar. Van het begin tot het eind en van het eind terug naar het begin. Keizer zonder kleren, daar houdt ze niet van; als hij geen kleren aanheeft, is hij naakt. Ze heeft liever de afgezette koning. Ze wacht, ze herhaalt, ze zet ze twee aan twee: Zij en de koerier, de koerier en de koning, de koning en Zij. Ze probeert het nog een keer, maar haar voeten zijn nog steeds ongevoelig, niet eens ongehoorzaam, maar doof. Dove voeten. Elena zou tegen ze willen schreeuwen: komen jullie nou eindelijk eens in beweging, voeten; verdomme, zou ze zelfs tegen ze willen schreeuwen, komen jullie nou eindelijk eens in beweging, verdomme; maar ze weet dat het geen zin heeft, haar voeten zouden ook niet naar haar stem luisteren. Daarom schreeuwt ze niet, maar wacht ze. Herhaalt ze namen. Straten, koningen, nog een keer straten. Neemt ze nieuwe namen op in haar gebed: dopamine, levodopa. Ze vermoedt dat de dopa in dopamine dezelfde is als die in levodopa, het is alleen een vermoeden, ze weet het niet zeker, ze herhaalt, speelt, laat haar tong over de woorden struikelen en wacht, ze

vindt het niet erg, het gaat erom dat de tijd verstrijkt, dat het medicijn oplost en door haar lichaam naar haar voeten stroomt en dat die eindelijk doorkrijgen dat ze moeten gaan lopen.

Ze is zenuwachtig, en dat is niet goed, omdat het dan langer duurt voordat het medicijn begint te werken. Maar ze kan er niets aan doen. Vandaag zal ze haar laatste troef uitspelen in haar poging om erachter te komen wie haar dochter heeft vermoord. Ze gaat praten met de enige vrouw ter wereld die ze, denkt ze, kan overhalen om haar te helpen. Als tegenprestatie voor een bijna vergeten schuld uit het verleden. Ze zal proberen die schuld bij die vrouw te innen, al zou Rita, als ze nog leefde, het er niet mee eens zijn; het leven is geen ruilhandel, ma, sommige dingen doe je gewoon, zomaar, omdat het zo hoort. Het zal niet makkelijk zijn, maar ze wil het proberen. De vrouw die ze gaat opzoeken heet Isabel. Elena weet niet zeker of Isabel zich haar nog herinnert. Ze denkt van niet. Rita herinnert ze zich blijkbaar wel, want ze stuurt haar aan het eind van het jaar altijd een foto. Misschien weet ze niet dat Rita dood is. Als niemand het haar heeft verteld en als ze de enige overlijdensadvertentie niet heeft gelezen, die pas twee dagen na de begrafenis in de krant werd gezet namens de parochieschool waar Rita werkte – directie, leraren en leerlingen betuigen hun medeleven met Elena op dit moeilijke moment –, zal de vrouw die Elena vandaag gaat opzoeken in december een foto naar een dode sturen en haar prettige kerstdagen en gelukkig nieuwjaar wensen. Rita herinnert ze zich wel, maar haar, Elena, denkt Elena, vast niet. En al zou ze zich Elena wel herinneren, ze zal haar vast niet herkennen, zo voorovergebogen, met dat lijf dat veel te oud is voor haar leeftijd. Ze zal Isabel moeten uitleggen wie ze is en waarom ze daar is, waarom ze voor haar staat, als ze al voor haar zal staan. Ze zal haar over Rita vertellen. En over haar dood. Ze zal haar in ieder geval het weinige vertellen dat ze begrijpt van alles wat haar is verteld. Elena weet waar ze Isabel kan vinden, maar niet hoe ze er moet komen. Hoe ze moet komen op de plek waar ze haar twintig jaar geleden zelf naartoe heeft gebracht, in het

kielzog van Rita. Als ze geluk heeft, als Isabel niet is verhuisd, als ze niet is gestorven zoals haar eigen dochter, zal ze haar vinden in de Belgrano-buurt, in een oud huis met een zware houten deur met bronzen beslag, pal naast een medische praktijk. Ze herinnert zich de naam van de straat niet meer; als ze zich de vraag kon herinneren die haar dochter haar indertijd stelde – heb jij wel eens gehoord van een straat die de Soldaat van de Onafhankelijkheid heet, ma? –, dan zou ze hem weer weten. Ze zal het snel te weten komen, want ze herinnert zich nog wel dat het dicht bij een pleintje en een spoorlijn was, op een of twee blokken van de avenida die door heel Buenos Aires loopt, vanaf Retiro tot General Paz. Ze zagen de trein niet, maar hoorden hem wel en Rita vroeg welke lijn is dat, maar Isabel gaf geen antwoord, ze hilde. Om uit te zoeken hoe ze daar twintig jaar later voor de tweede maal moest komen, ging Elena naar het taxibedrijf bij haar op de hoek. Daar zat vroeger de bakker waar ze vanaf de dag dat ze als pasgetrouwde vrouw in deze buurt kwam wonen het dagelijks brood had gekocht voor haar gezin, tot de dag dat de bakker verdween en er taxi's voor in de plaats kwamen. De chauffeur wist het niet, ik ben hier nieuw, sorry, en hij vroeg het aan zijn baas. Hij herhaalde de woorden van Elena, hij zei: de avenida die door heel Buenos Aires loopt, van Retiro naar Generaal Paz, en dicht bij een spoorlijn, en de baas antwoordde: de Libertador, en Elena zei, o ja, dat was het, de Libertador, nu hij het zegt herinnert ze het zich weer, en dat ze helemaal moest doorrijden tot aan Belgrano, tot een pleintje. De Olleros, zei een andere chauffeur die net van een ritje terugkwam, dat weet ik niet zeker meer, zei Elena, de Olleros, herhaalde de man beslist, maar die naam herinnerde ze zich niet, wel de houten deur en het bronzen beslag en Isabel en haar man, van haar man herinnerde ze zich weinig. Zullen wij u erheen brengen? vroegen ze, maar Elena zei: nee, het was te ver en te duur, ze ging met de trein, en als ze het niet meer uithield en haar lichaam de metro niet in wilde gaan, dan zou ze een taxi nemen op Constitución, we maken een mooi prijsje voor u,

stelde de baas voor, nee, bedankt, antwoordde ze, we brengen u op de pof, hield hij aan, ik ga met de trein, zei Elena, ik hou niet van schulden, en daarmee gaf ze hun geen kans meer om langer aan te dringen, geen metro die daar in de buurt komt, mevrouw, de metro naar Carranza, maar dan moet u nog tien blokken lopen, zeiden ze, als u een taxi neemt moet u goed opletten dat ze geen omweg maken, u moet tegen de chauffeur zeggen dat hij de 9 de Julio helemaal uit rijdt tot aan de Libertador, en dan alsmaar rechtdoor naar de Olleros, o, nee, corrigeerde de chauffeur die het wist, want de Libertador heet verderop Figueroa Alcorta, u moet goed opletten dat hij linksaf slaat voordat hij bij het Planetarium komt en dan moet hij naar het Monument voor de Spanjaarden rijden en daarna weer de Libertador nemen, of anders bij de paardenrenbaan in Palermo, verduidelijkte de baas, maar pas op dat ze geen omweg maken, wilt u echt niet dat we u brengen? Elena vertrok zonder te antwoorden, ze had die vraag al beantwoord en alles kostte haar al zoveel moeite dat ze niet ook nog tweemaal dezelfde vraag ging beantwoorden.

Constitución, 9 de Julio, Libertador, Figueroa Alcorta, Planetarium, Monument voor de Spanjaarden, Libertador, Olleros, een houten deur, bronzen beslag, een deur, Olleros, Libertador, 9 de Julio, Constitución. Van het begin tot het eind en van het eind terug naar het begin. Ze herinnert zich niet waar de paardenrenbaan in haar gebed hoort. Ze wacht, ze denkt, ze somt de straten opnieuw op. De vijf tussen haar huis en het station en de andere, die ze niet kent of zich niet herinnert, de straten waar ze naartoe gaat om een schuld te innen waar ze noodgedwongen in gelooft. Koning zonder kroon. Zij. Vanuit haar zittende positie probeert ze haar rechtervoet op te tillen, nu snapt hij het en gaat hij omhoog. Klaar, denkt ze. Ze drukt haar handpalmen op haar bovenbenen, ze zet haar voeten naast elkaar zodat haar benen ter hoogte van de knieën een hoek van negentig graden maken, ze legt haar rechterhand op haar linkerschouder en haar linkerhand op haar rechterschouder en begint te schommelen op haar stoel.

Door de impuls komt ze overeind. Zo laat dokter Benegas haar opstaan als hij haar onderzoekt. Ze weet dat het de moeilijkste methode is, maar ze probeert hem zo vaak mogelijk toe te passen. Ze oefent, ze wil goed getraind zijn voor de volgende visite. Ze wil indruk maken op dokter Benegas, hem laten zien dat ze het kan, ondanks wat hij de laatste keer tegen haar zei, veertien dagen voordat Rita dood werd gevonden. Ze staat nu overeind voor de stoel en tilt haar rechtersoet op, houdt hem een paar centimeter in de lucht, beweegt hem voorwaarts tot hij ver genoeg voorbij de linkersoet is om te weten dat deze beweging een stap is, en dan zet ze hem neer; nu is haar linkersoet aan de beurt, die moet hetzelfde doen, precies hetzelfde. Omhooggaan. Een voorwaartse beweging maken in de lucht en dan weer omlaag. Omhoog, voorwaarts, omlaag.

Daar gaat het om. Dat is alles. Lopen, om de trein van tien uur te kunnen halen.